

Оформлення бібліографічних посилань у наукових роботах (за ДСТУ 8302:2015)

*Гузенко Сніжана Іванівна,
бібліотекар відділу каталогізації та
наукової обробки документів
Бібліотеки Київського університету імені Бориса Грінченка,
2017 р.*

s.huzenko@kubg.edu.ua,

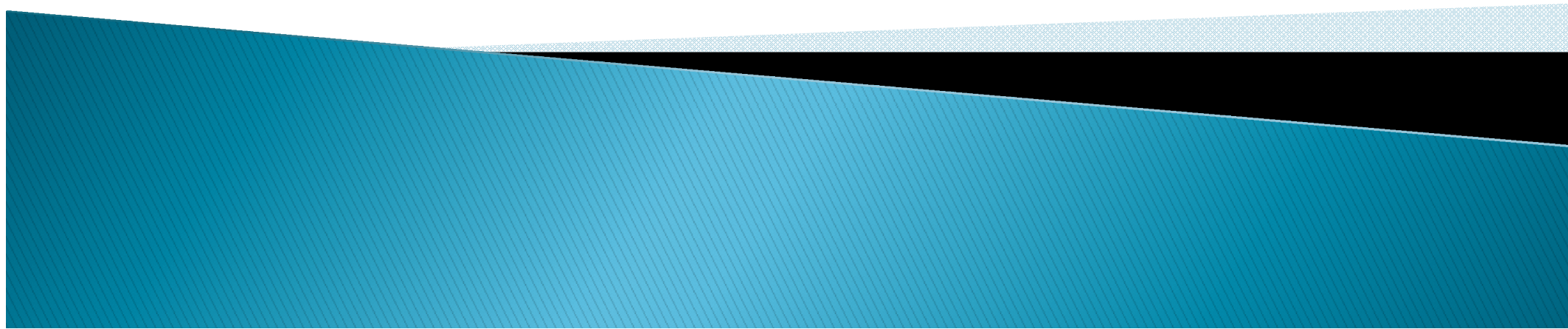
т. 485-21-99

Інформація та документація. Бібліографічне посилання ДСТУ 8302:2015

Набув чинності з 1 липня 2016 р.

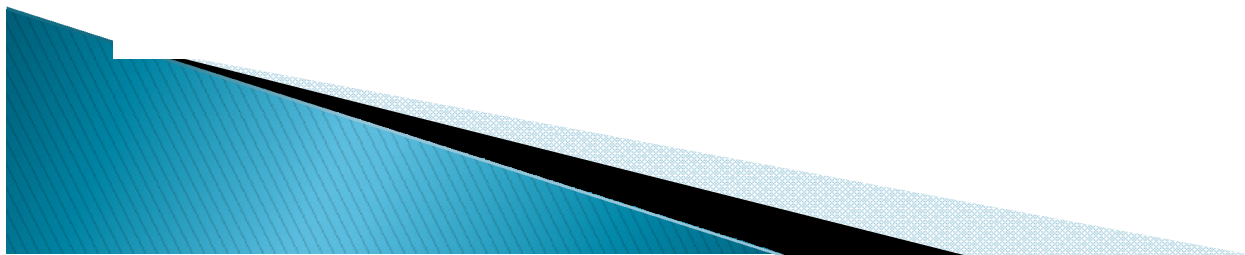
Розробник:

Державна наукова установа “Книжкова
палата України імені Івана Федорова”

Національний стандарт України

- ▶ Цей стандарт установлює види бібліографічних посилань, правила та особливості їхнього складання й розміщування у текстах.
- ▶ Бібліографічне посилання, що є частиною довідкового апарата документа, наводять у формі бібліографічного запису.
- ▶ Бібліографічні відомості про цитовані або згадувані в тексті документи на будь-яких носіях інформації, що є об'єктами бібліографічного посилання, мають бути достатніми для їхньої загальної характеристики, ідентифікування та пошуку.

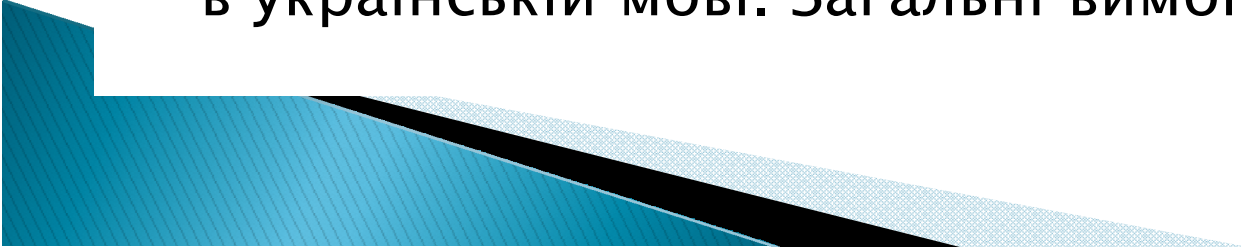
Стандарти для оформлення наукової роботи (основні)

ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила.

ДСТУ ГОСТ 7.80:2007 Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Заголовок. Загальні вимоги та правила.

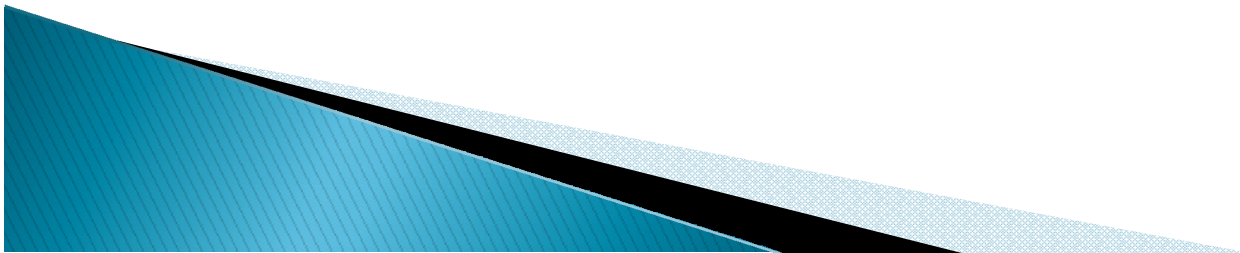
ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання.

ДСТУ 3582:2013 Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень в українській мові. Загальні вимоги та правила.

Сфера застосування (ДСТУ 8302:2015)

- ▶ Стандарт поширюється на бібліографічні посилання в опублікованих і неопублікованих документах незалежно від носія інформації.
- ▶ Стандарт призначено авторам творів, видавцям, фахівцям редакцій засобів масової інформації тощо.

Терміни та визначення понять

- ▶ **Бібліографічне посилання** – сукупність бібліографічних відомостей про цитований, розглядуваний або згадуваний у тексті документа інший документ, що є необхідним й достатнім для його загальної характеристики, ідентифікування та пошуку.
 - ▶ **Об'єкт бібліографічного посилання** – всі види опублікованих і неопублікованих документів, їхні окремі складники або групи документів на будь-яких носіях
 - ▶ **Знак виноски** – умовна позначка у вигляді арабських цифр (порядкових номерів), літер чи астериска (зірочки), що використовують для пов'язування підрядкових і позатекстових бібліографічних посилань з частиною основного тексту документа.
-

Елементи бібліографічного запису (заголовок і бібліографічний опис) згідно ДСТУ ГОСТ 7.80 і ДСТУ ГОСТ 7.1 з урахуванням певних особливостей

- У заголовку бібліографічного запису подають відомості про одного, двох чи трьох авторів, при цьому **імена цих авторів** у відомостях про відповідальність (за навкісною ризикою) **не повторюють**.

Панько Т. І., Кочан І. М., Мацюк Г. П. Українське термінознавство. Львів, 1994. 216 с.

- Замість знака **«крапка й тире» («. —»)**, який розділяє зони бібліографічного опису, у бібліографічному посиланні рекомендовано застосовувати знак **«крапка»**.

Козик В. В., Панкова Л. А., Даниленко Н. Б. Міжнародні економічні відносини. 3-тє вид., перероб. і допов. Київ : Знання-Прес, 2002. С. 245

- **Дві навкісні риски («/ /»)** можна замінювати **крапкою**, а назву виділяти шрифтом (*курсивом*).

Россоха В. В. Соціально–економічні аспекти використання господарського комплексу Державної кримінально–виконавчої служби. **Формування ринкових відносин в Україні**. 2015. № 8, С. 69–75.

- Якщо текст цитовано не за першоджерелом, то на початку підрядкового бібліографічного посилання наводять пояснювальні слова: **«Наведено за:»**, **«Цит. за»**: і зазначено джерело, з якого запозичено текст.

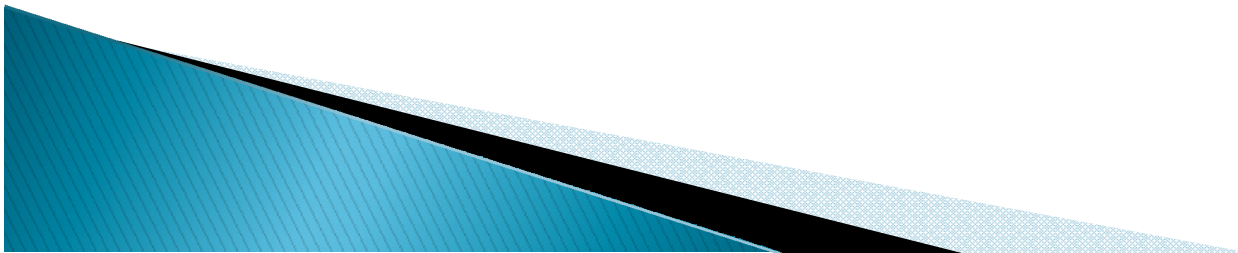
* Цит. за: Грушевський М. С. Історія України-Руси, Київ, 1998. Т. 2 С. 72.

- Відомості, запозичені не з титульної сторінки документа, дозволено **не брати у квадратні дужки.**

Макарова М. В. Електронна комерція : **посібник.**
Київ : Академія, 2002. 272 с.

- Після назви дозволено **не зазначати загального позначення матеріалу** («Текст», «Електронний ресурс», «Ноти» тощо).

Шуберт Ф. Вибрані фортепіанні твори **[Ноти]**. Київ :
Музична Україна, 1976. 78с.

Види бібліографічних посилань

- ▶ За складом елементів бібліографічного запису:

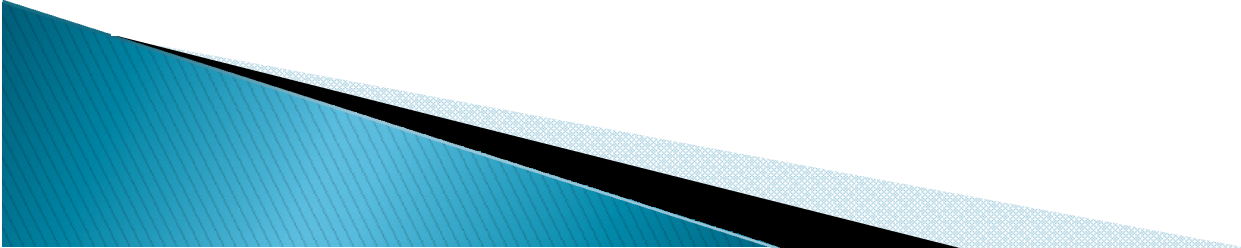
**повне
коротке**

- ▶ За місцем розташування в документі:

**внутрішньотекстове
підрядкове
позатекстове**

- ▶ За повторністю наведення посилань на один і той самий об'єкт:

**первинне
повторюване**

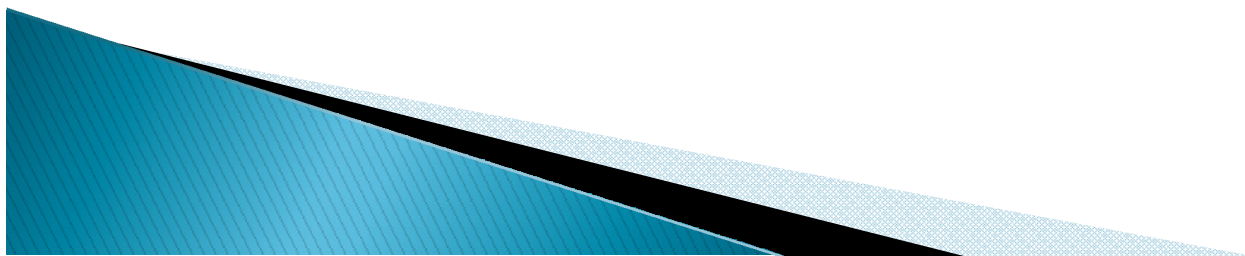

Внутрішньотекстове бібліографічне посилання

- Застосовується, якщо значну частину відомостей про об'єкт посилання внесено до тексту документа.
- Використовують для зручнішого читання тексту та заощадження місця у невеликих за обсягом документах.
- Розміщують безпосередньо в тексті документа у круглих дужках.
- Знак «крапка й тире» («. —») замінюють знаком «крапка».
- Може бути у повній або короткій формі.

Приклади

- ▶ Л. В. Глазунова звернула увагу на нові формати книг та можливості їхнього використання у бібліотечно-бібліографічній роботі (Шкільний бібліотекар, 2015. № 1,2,3).
- ▶ З цього приводу А. Почечуєв у книжці «Вычитка рукописи...» (Київ, 2011. С. 87) писав: «деякі автори ...»
- ▶ (Книжкова палата України : сайт URL: <http://www.ukr.book.net>).

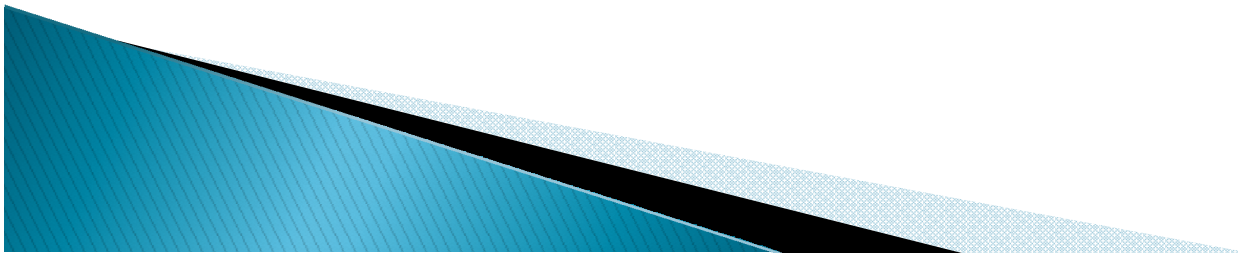

Підрядкове бібліографічне посилання

- Використовують за умов, якщо всередині тексту документа його розмістити неможливо або небажано.
- Розміщують як примітку в нижній частині сторінки, відмежовуючи від основного тексту горизонтальною рисою.
- Пов'язують із текстом за допомогою знаків виноски, які подають на верхній лінії шрифту після відповідного фрагмента в тексті (наприклад: **Текст**²¹) та перед підрядковим посиланням (наприклад: ²¹ **Посилання**).
- Знаки виноски відокремлюють від тексту проміжком.
- Можна застосовувати наскрізне нумерування в межах усього документа чи в межах його окремої глави.
- Можна наводити у повній або короткій формі.

Приклади

- ▶ ² Україна в цифрах. 2007: стат. зб. /Держ. Ком. Статистики України. Київ : Консультант, 2008
- ▶ ² Україна в цифрах. 2007. Київ, 2008. С. 185—191.
- ▶ ³ Петрик О. І. Шлях до цінової стабільності: світовий досвід і перспективи для України : монографія /відп. ред. В. М. Геєць, Київ : УБС НБУ, 2008. С. 302—310.
- ▶ ³ Петрик О. І. Шлях до цінової стабільності: світовий досвід і перспективи для України. Київ, 2008. С. 302—310.

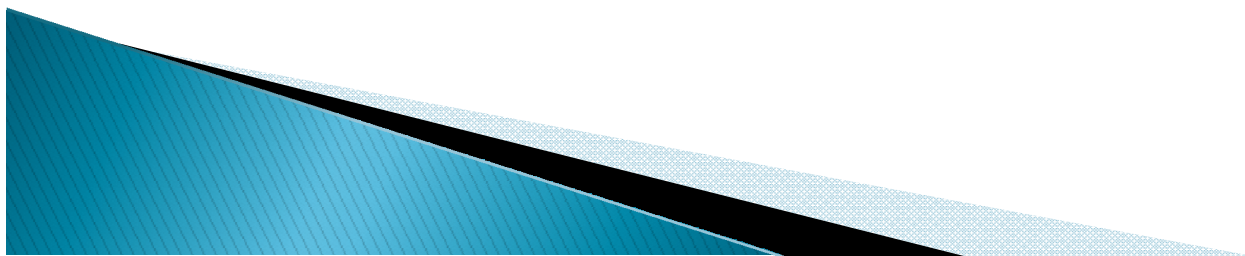
- Бібліографічне посилання на електронний ресурс віддаленого доступу дозволено зазначати тільки електронну адресу, використовуючи аббревіатуру «**URI**» «**URL**».

У тексті:

Кодекс етики ІФЛА для бібліотекарів та інших інформаційних працівників : затверджено Радою ІФЛА у серпні 2012 р./ пер. з англ. В. С. Пашкова *.

У підрядковому посиланні:

- URL: <http://ula.org.ua/ua252-dokumenty/dokumenty-ifla-ta-in> (дата звернення: 20.10.2016)

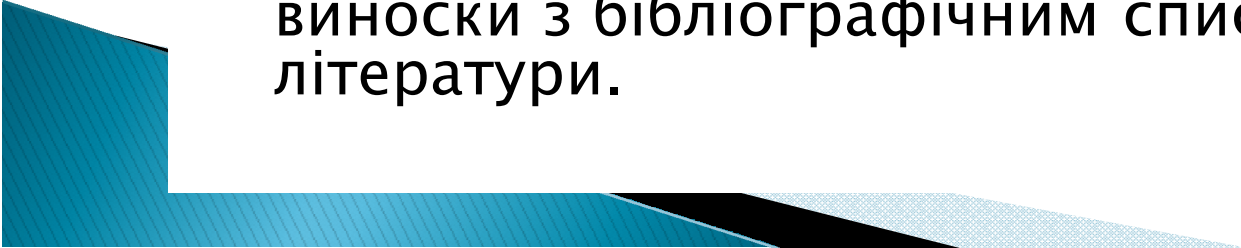
Внутрішньотекстове та підрядкове посилання бібліографічне посилання може містити такі елементи:

- Заголовок бібліографічного запису (ім'я автора).
- Основну назву документа.
- Відомості, що належать до назви (для підрядкового посилання).
- Відомості про відповідальність (особи або організації, які брали участь у створенні документа).
- Вихідні дані, видавця та рік випуску.
- Позначення та порядковий номер тому, номеру чи випуску документа.
- Відомості про обсяг документа.
- Назву документа, в якому опубліковано об'єкт посилання.
- Відомості про місцезнаходження об'єкта посилання — номер сторінки в документі.
- Примітки (у посилання на електронний ресурс тощо).

Позатекстове бібліографічне посилання

- Використовують переважно у наукових виданнях у разі багаторазових посилань на одні й ті самі документи.
- Наводять як перелік бібліографічних записів і розміщують наприкінці основного тексту документа (зазначаючи «Список бібліографічних посилань»).
- Нумерують у межах усього документа або в межах окремих глав, розділів, частин тощо (арабськими цифрами).
- Сукупність позатекстових бібліографічних посилань, оформлених як перелік бібліографічних записів, не можна вважати бібліографічним списком (списком використаної літератури) чи покажчиком, що мають самостійне значення як бібліографічні посібники.

Проте текст документа можна пов'язувати знаками виноски з бібліографічним списком використаної літератури.

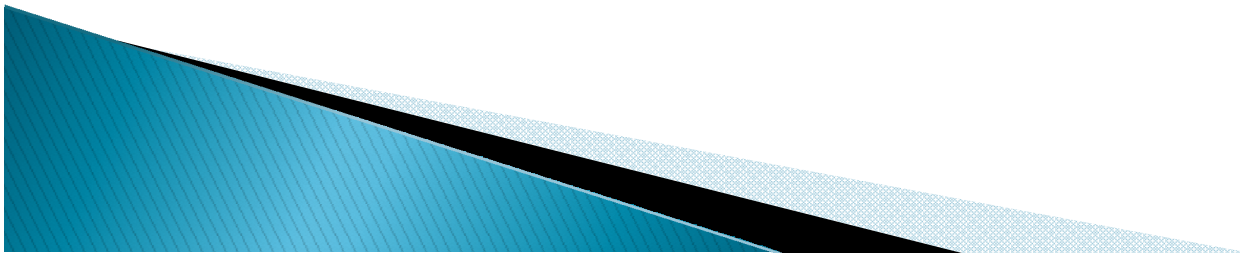
- У позатекстовому бібліографічному посиланні повторюють бібліографічні відомості про об'єкт посилання, який згадано в тексті документа.

У тексті:

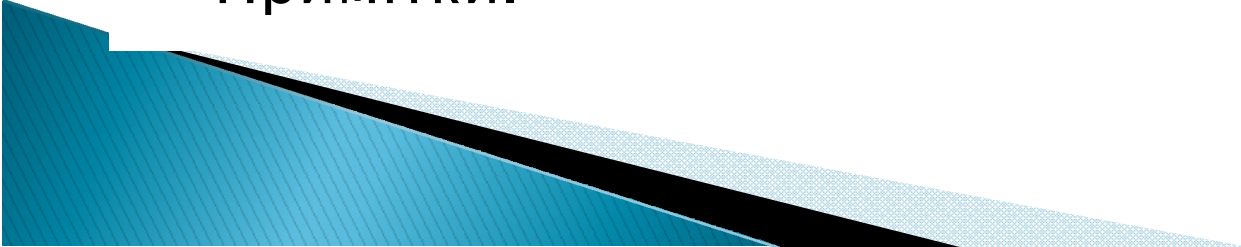
«... про що зазначено у законі України «Про видавничу справу» ³».

У позатекстовому посиланні:

³ Про видавничу справу: Закон України за станом на 20 берез. 2004 р. /Верховна Рада України. Київ : Парлам. вид-во, 2004. 17 с. (Закон України)

Елементи позатекстового бібліографічного посилання

- Заголовок бібліографічного запису (ім'я автора).
 - Основна назва документа.
 - Відомості, що належать до назви.
 - Відомості про відповідальність.
 - Відомості про повторність видання (зміни й особливості видання).
 - Вихідні дані (місце видання), видавця та рік випуску.
 - Позначення та порядковий номер тому, номера, випуску.
 - Відомості про обсяг документа.
 - Назву документа, в якому опубліковано об'єкт посилання.
 - Відомості про місцезнаходження об'єкта посилання – номер сторінки в документі.
 - Примітки.
-

- Позатекстове бібліографічне посилання пов'язують із фрагментом тексту документа, до якого воно належить, за допомогою знаків виноски, які або виносять на верхню лінію шрифту після відповідного тексту та перед позатекстовим посиланням

У тексті:

Правила банківського кредитування підприємства державної форми власності викладено у навчальному посібнику «Кредитування та ризики» (автори Денисенко М. П., Догмачов В. М., Кабанов В. Г.)⁸.

У позатекстовому посиланні:

⁸ Денисенко М. П., Догмачов В. М., Кабанов В. Г. Кредитування та ризики : навч. посіб. Київ, 2008. 213 с.

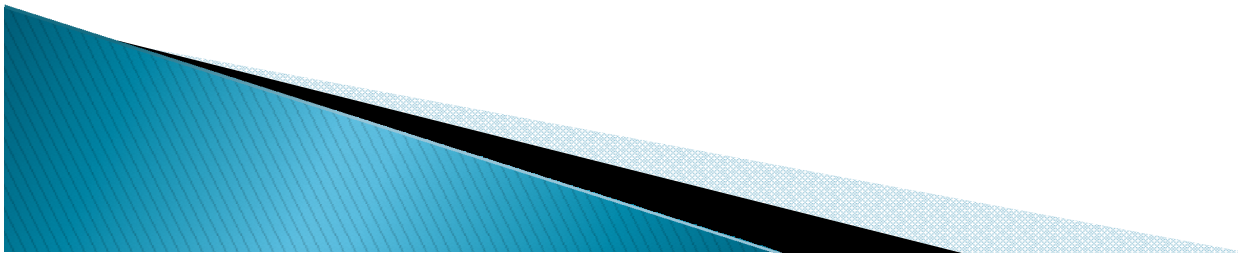
- або складають в одну лінію зі шрифтом основного тексту (у квадратних дужках у тексті та без дужок перед позатекстовим посиланням).

У тексті:

Правила банківського кредитування підприємств державної форми власності викладено у навчальному посібнику «Кредитування та ризики» (автори Денисенко М. П., Догмачов В. М., Кабанов В. Г.) [35].

У позатекстовому посиланні:

35. Денисенко М. П., Догмачов В. М., Кабанов В. Г. Кредитування та ризики : навч. посіб. Київ, 2008. 213 с.

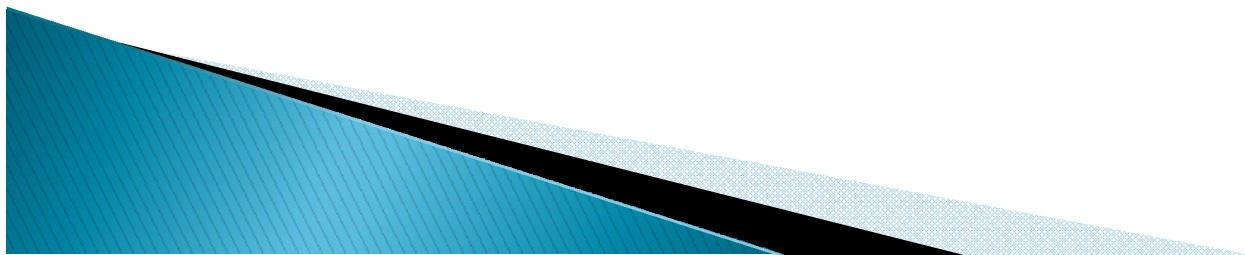
- Якщо у тексті згадують конкретну частину документа, після неї можна зазначати (у квадратних дужках) порядковий номер позатекстового посилання та сторінку, на якій подано цей об'єкт посилання. Між поданими відомостями проставляють знак «кома».

У тексті:

[2, с. 28]; [2, с. 154]

У позатекстовому посиланні:

2. Нагайчук Н. Г. Фінанси страхових компаній : навч. посіб. Київ : УБС НБУ, 2010. 527 с.

- Якщо посилання в тексті подають на документ, авторами якого є одна, дві чи три особи, у квадратних дужках зазначають їхні прізвища, розділяючи знаком **«кома»**.

У тексті:

[Кушнарченко, Удалова].

У посиланні:

Кушнарченко Н. М., Удалова В. К. Наукова обробка документів : навч. посіб. Київ : Знання, 2006. 223с.

- Якщо посилання в тексті подають на документ, авторами якого є чотири та більше осіб, у квадратних дужках зазначають тільки його назву.

У тексті:

[Управління персоналом в умовах економіки знань].

У посиланні:

Управління персоналом в умовах економіки знань : монографія / Азаренкова Г. М. та ін. Київ. 406 с.

- Якщо в тексті є посилання на таку саму книгу того самого автора, але видану в іншому році, після прізвища автора зазначають відомості про рік її виходу та сторінки, на яких подано об'єкт посилань, розділяючи ці відомості знаком **«КОМа»**.

[Іванченко Н. О., 1995, с. 52];
[Іванченко Н. О., 2009, с. 38].

- Дозволено у посиланні в тексті скорочувати довгі назви документів, позначаючи останні видалені слова знаком «три крапки».

У тексті:

[Розвиток обліково–аналітичних ..., с. 85].

У посиланні:

Розвиток обліково–аналітичних систем суб'єктів господарювання в Україні: монографія / Львів. Нац. ун–т ім. Івана Франка. Львів, 2010. 447 с.

- Якщо об'єктом позатекстового посилання є багаточастинний документ, у посиланні в тексті потрібно зазначати номер тому (частини) або випуску.

У тексті:

[Ушинський, т. 1, с. 192–193]

У позатекстовому посиланні:

Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання.
Спроба педагогічної антропології : вибрані твори.
Київ : Рад. шк., 1986 .Т. 1. 480 с.

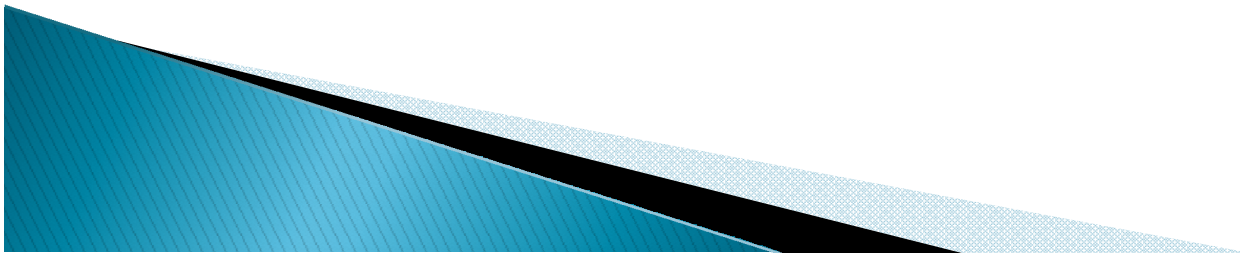
- Якщо у тексті наведено відомості про кілька об'єктів посилань, їх відділяють один від одного знаком **«крапка з комою»**.

[Вовчак, 2011; Зубець, 2012];
[3, с. 18; 2, с. 45].

Повторне бібліографічне посилання

Повторне бібліографічне посилання на один і той самий документ або його частину наводять у скороченій формі за умов, що всі потрібні для ідентифікування та пошуку цього документа бібліографічні відомості зазначено у первинному посиланні на нього. Може бути:

внутрішньотекстове
підрядкове
позатекстове

► Внутрішньотекстове посилання

Первинне:

(Копиленко О. Л. Законотворчий процес: стан і шляхи вдосконалення. Київ, 2010).

Повторне:

(Копиленко О. Л. Законотворчий процес. С. 292).

► Підрядкове посилання

Первинне:

¹ Захара І. Лекції з історії філософії. Вид. 2-ге. Львів, 1997. 322 с.

Повторне:

³ Захара І. Лекції з історії філософії. С. 86.

► Позатекстове посилання

Первинне:

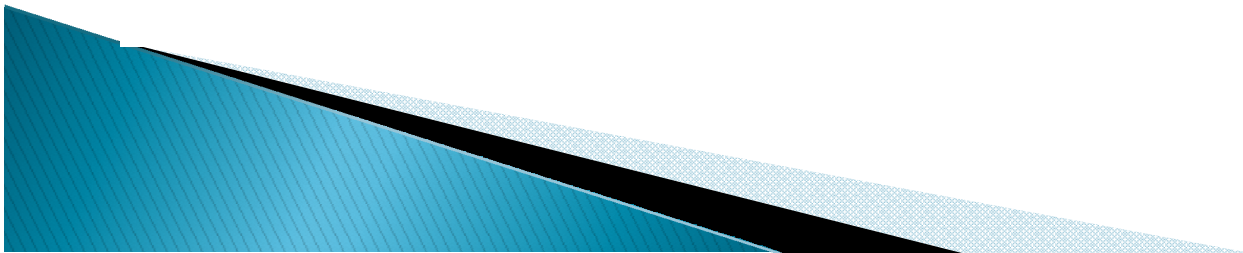
8. Фінанси суднобудівних підприємств : монографія / І. А. Воробйова та ін. Миколаїв, 2012. 232 с.

Повторне:

15. Фінанси суднобудівних підприємств. С. 158.

Комплексне бібліографічне посилання

- Якщо в бібліографічному посиланні використано кілька об'єктів посилання, їх об'єднують в одне — **комплексне посилання.**
- Комплексне посилання може бути :
 - внутрішньотекстовими;**
 - підрядковими;**
 - позатекстовими;**а також містити
 - первинні та**
 - вторинні посилання.**

- Якщо кілька бібліографічних посилань у складі комплексного посилання мають ідентичні заголовки (один і той самий автор кількох праць), у другому й наступних посиланнях ці заголовки можна замінити словами:

«Його ж», «її ж» («его же», «ее же», «их же» — рос. мовою або «Idem», «Eadem», «Ibidem» — латин. мовою).

Підрядкове комплексне посилання

- * Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. для студ. ВНЗ. Київ, 2011. С. 128 ; **Його ж.** Психологія і педагогіка вищої школи в запитаннях і відповідях : навч. посіб. для студ. ВНЗ. Київ, 2011. С. 230.

Бібліографічне посилання на електронний ресурс

- ▶ Для позначення електронної адреси електронного ресурсу віддаленого доступу в примітці дозволено застосовувати аббревіатури **«URI»** (Уніфікований ідентифікатор ресурсу) або **«URL»** (Уніфікований показник ресурсу). Перед аббревіатурою зазначають **«Дата оновлення»**.
- ▶ Якщо електронний ресурс має унікальний ідентифікатор **DOI** (Ідентифікатор цифрового об'єкта), замість електронної адреси цього ресурсу рекомендовано зазначати його ідентифікатор.
- ▶ Довгу електронну адресу можна переносити на наступний рядок. У цьому разі останнім у першому рядку має бути знак **«навкісна риска» («/»)**
- ▶ У бібліографічному посиланні на електронний ресурс локального доступу після вихідних даних подають відомості про кілька фізичних одиниць (арабськими цифрами) та вид носія інформації (напр. електронний оптичний диск).
- ▶ У дужках можна подавати відомості про вид оптичного диска (CD–R, CD–RW, DVD–R тощо).

- ▶ У примітці до посилання на електронний ресурс подають відомості, необхідні й достатні для пошуку:
 - системні вимоги;
 - відомості про доступ;
 - дата оновлення документа;
 - електронна адреса;
 - дата звернення до документа.

У тексті:

Кодекс етики ІФЛА для бібліотекарів та інших інформаційних працівників: затверджено Радою ІФЛА у серпні 2012 р. / пер. з англ. В. С. Пашкова*.

У підрядковому посиланні:

* URL: <http://ula.org.ua/ua252dokumenti/dokumenti-ifla-ta-in> (дата звернення: 20.10.2016)

Підрядкове посилання

¹ Кожухівський А. Д. Імітаційне моделювання систем масовог обслуговування : практикум / Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси, 2009. 1 електрон. опт. диск (CD– R).

Позатекстове посилання

4. Конституція України: Закон від 28.06.1996 №254к/96–ВР. База даних «Законодавство України»/ВР України.

URL:<http://zacon2.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 08.02.2012).

12. Про відзначення 150–річчя з дня народження видатного вченого Володимира Івановича Вернадського [Електронний ресурс] : проект постанови Верховної Ради України. Доступ із інформ.–правової системи «ЛІГА–ЗАКОН»

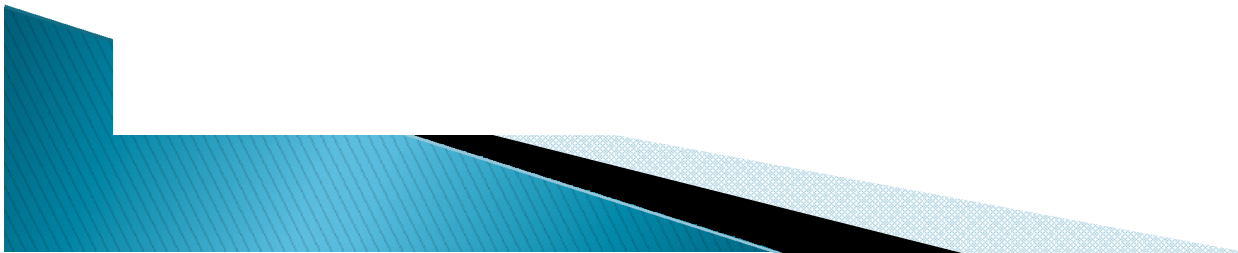
Бібліографічне посилання на архівний документ

ДСТУ 4331:2004 Правила описування архівних документів.

➤ *Бібліографічне посилання на архівний документ може містити такі елементи:*

- – заголовок бібліографічного запису (ім'я автора);
 - – основну назву документа;
 - – відомості, що належать до назви (пояснюють, доповнюють);
 - – відомості про відповідальність (інформація про осіб, організації, які брали участь у створенні документа);
 - – пошукові дані архівного документа
 - назва архіву,
 - назва архівного фонду,
 - номер опису,
 - номер справи
 - місце знаходження об'єкта посилання (кількість аркушів загалом чи аркуш, на якому подано об'єкт посилання);
- ▶ примітки.

- Назву архіву подають у вигляді аббревіатури чи скорочення, які прийнято в архівній галузі. Розшифрування аббревіатури наводять у списку скорочень, який додають до тексту. Якщо списку скорочень немає, назву архіву подають повністю або скорочують окремі слова згідно з ДСТУ 3582, ДСТУ 7093, ГОСТ 7.12.

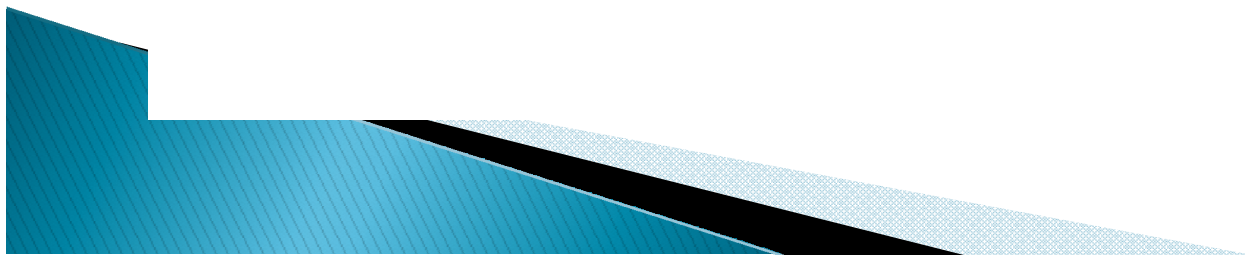
ЦДІАК України (Центральний державний історичний архів України)

ДА СБ України (Держ. Архів Служби безпеки України)

- Номер архівного фонду наводять після назви архіву. Після номера архівного фонду в круглих дужках може бути зазначено його назву.

ЦДАВО України. Ф. 14 (Фонд «Товариство отців Василіан» у Львові).

- У бібліографічному посиланні на архівний документ відомості про об'єкт посилання відокремлюють від пошукових даних знаком «дві навкісні риски» («//») з проміжками до і після нього.
- Для позначення пошукових даних архівного документа використовують такі скорочення слів:
 - «Ф.» («Фонд»),
 - «Оп.» («Опис»),
 - «К.» («Картон»),
 - «Спр.» («Справа»),
 - «Од. зб.» («Одиниця зберігання»),
 - «Арк.» («Аркуш»).
- Між елементами пошукових даних ставлять знак **«крапка»**.

Підрядкове посилання

³ Науковий архів Інституту історії України НАН України.
Ф. 2. Оп. 3. Спр. 170. № 1. Арк. 5.

Внутрішньотекстове посилання

(ЦДІАК України. Ф. 183. Оп. 4. Спр. 2. Арк.10)

(Наукове товариство ім. Шевченка // Львів. наук. б-ка ім.
В. Стефаника НАН України. Ф.й Оп. 1 Спр. 78. Арк. 1—8).

Позатекстове посилання

24. Діяльність історичної секції при ВУАН та зв'язаних
з нею історичних установ академії в 1929—1930 рр. //
Інститут рукопису Національної бібліотеки імені В. І.
Вернадського. Спр. 1686. 30 арк.

Дякую за увагу!

